

«Du skal holde hviledagen hellig» - det tredje bud 2. Mos 20,8

Det er: Vi skal frykte og elske Gud, så vi ikke forakter forkynnelsen og hans ord, men holder det hellig, og gjerne hører og lærer det.

1) HVILEDAGEN ER EN SKAPERORDNING

Hviledagen er like gammel som menneskene, og derfor mye eldre enn sabbaten som ble innført da Gud ga de ti bud til Moses (2. Mos kap. 20). Hviledagen ble innstiftet i forbindelse med skapelsen av himmelen og jorden (universet). Skaperordninger er de ting Gud bestemte skal gjelde så lenge verden eksisterer – han la det derfor inn i selve skaperverket. 6 dager arbeid – 1 dag hvile er en slik ordning, lagt inn i skaperverket av Gud selv. Planetenes gang i universet, flo/fjære, tiden, veksling dag og natt, ekteskapet mellom mann/kvinne er andre av Guds skaperordninger.

1 Mos 2,1-3 Slik ble himmelen og jorden fullført med hele sin hær. Den sjuende dagen hadde Gud fullført hele sitt verk. Og Gud hvilte den sjuende dagen etter at han hadde gjort alt dette. Gud velsignet den sjuende dagen og lyste den hellig. For den dagen hvilte Gud etter det verk han hadde gjort da han skapte.

«Naturen lærer oss og krever av vanlige mennesker, arbeidsmann som arbeidskvinne at de skal holde seg i ro en dag og komme til krefter» *Luthers store katekisme*

«Selv om Adam var blitt stående i sin uskyldsstand (ikke noe syndefall) ville han likevel holdt den syvende dagen hellig. På den dagen hadde han undervist sine etterkommere om Guds vilje, takket, lovet og tilbedt Gud. De andre dagene ville han dyrket jorden, vaktet budskapen o.s.v.» *Luther i en tale over 1. Mosebok kap 1*

Gud ville – og Gud vil – at menneskene har en dag pr. uke som er hviledag. De ytre rammene omkring denne dagen har likevel endret seg mye fra første gang Gud sammen med Adam og Eva hvilte etter skapelsen.

2) SABBATEN – HVILEDAGEN I GT OG JØDEDOMMEN

Vi vet ikke hvordan hviledagen ble praktisert i tiden fra Adam og frem til Moses. Bibelen forteller oss ikke noe om dette og derfor vet vi ikke sikkert om f.eks. Abraham holdt hviledagen hellig, men det er vel grunn til å tro det.

Ved Moseloven gir Gud klare regler for hviledagen, og innstifter «sabbaten». Sabbat betyr hvile.

2 Mos 20,8-11 Kom hviledagen i hu, så du holder den hellig! Seks dager skal du arbeide og gjøre din gjerning. Men den sjuende dagen er sabbat for Herren din Gud. Da skal du ikke gjøre noe arbeid, verken du selv eller din sønn eller din datter, verken tjeneren eller tjenestekvinnen eller feet, eller innflytteren i dine byer. For på seks dager skapte Herren himmelen, jorden og havet og alt som er i dem; men den sjuende dagen hvilte han. Derfor velsignet Herren hviledagen og lyste den hellig. (dette er hele det 3. bud slik Gud gav det til Moses)

Med dette budet, samt andre forordninger Gud gav til Moses settes det rammer rundt hviledagen som ikke hadde vært der før.

5 Mos 5,12-15 Du skal gi akt på hviledagen og holde den hellig, slik Herren din Gud har befalt deg! Seks dager skal du arbeide og gjøre all din gjerning, men den sjuende dagen er sabbat for Herren din Gud. Da skal du ikke gjøre noe arbeid, verken du eller din sønn eller din datter, verken din tjener eller din tjenestekvinne, verken oksen eller eselet eller noe annet av dyrene dine, eller innflytteren i byene dine. Tjeneren og tjenestekvinnen skal få hvile, de som du. Husk at du selv var trell i Egypt da Herren din Gud førte deg ut derfra med sterk hånd og utstrakt arm. Derfor har Herren din Gud befalt deg å holde sabbatsdagen.

- hvile fra arbeidet (v 12-14)
- gudstjeneste (de skulle minnes Herrens frelse ved utgangen fra Egypt) v 15

Arbeidsforbudet var i Moseloven ekstremt strengt og skulle overholdes uansett

2. Mos 34,21

Parallelt med arbeidsforbudet gir Gud lover for den åndelige dimensjonen for sabbaten. Ofrene i tabernaklet skulle doubles denne dagen. Skuebrødene på alteret skulle skiftes (1.Krøn 9,32). Dagen skulle være en dag hvor offer, lovsang og tilbedelse steg opp til Herren «med dobbel styrke» både av folket i fellesskap (i templet/tabernaklet) og i hvert enkelt hjem:

3 Mos23,3 I seks dager skal dere arbeide, men på den sjuende dagen er det høyhellig sabbat, en hellig sammenkomst. Da skal dere ikke gjøre noe arbeid, det er sabbat for Herren hjemme hos dere alle.

Flere av Salmene i Bibelen er skrevet for å brukes særlig på sabbaten – blant annet Salme 92.

Sal 92,1-2 En salme. En sang for sabbatsdagen. Det er godt å prise Herren og lovsynge ditt navn, du Høyeste..

Gud ville at sabbaten skulle være til glede og velsignelse for folket. Men som alle Guds gode gaver kan de misbrukes og ødelegges av menneskene. Det skjedde langt på vei med sabbaten i Israel. Gjennom århundrene kom et mylder av menneskelige påbud/forbud til i forbindelse med sabbaten, som gjorde den til mer en plage enn en velsignelse. Det ble forbudt å tenne ild, sanke ved, gå mer enn 1200 meter (en sabbatsreise), løse eller binde knuter, snekre, utføre krigstjeneste m.m. Tusenvis av jødiske soldater lot seg gjennom historien slakte ned, fordi de ikke kunne forsvare seg da det var forbudt å bruke våpen på sabbaten. I Qumeran-samfunnene ved Dødehavet var det gått så langt at en fødende kvinne ikke fikk hjelp hvis hun fødte på sabbaten. Slik ødela menneskene Guds gode gave.

Dette var også hovedgrunnen til at Jesus igjen og igjen kom i konflikt med de jødiske lederne om nettopp sabbaten. Jesus var herre over sabbaten, og fylte den med det innhold den skulle ha (Mark 2, 23-28 og Matt 12, 10-13)

3) FRA SABBAT TIL SØNDAG

Hvorfor feirer den kristne kirke sin helligdag/gudstjeneste dag på søndag (den første ukedagen) når Moseloven så tydelig sier sabbaten skal feires på lørdag (den 6. dagen)?

Sabbaten var en del av Moseloven sammen med mange andre ordninger, forskrifter, forbud/påbud (det vi kort sagt finner omtalt i 2.-5. Mosebok). Denne loven ble gitt til jødene for en bestemt tidsperiode – fra Moses og frem til Jesu død/oppstandelse. Jødefolket fikk «loven» for at de ved å holde den skulle komme i fellesskap med Gud. Gud krevde da 100 % lovoppfyllelse, og siden folket ikke klarte dette ga Gud de offerordningene som gjennom tusen av år var en ordning som forkynte om nåden som skulle komme ved Jesus. Loven var slik med på å lære de gudfryktige i det gamle Israel at det kun var av Guds nåde et menneske kan komme i fellesskap med Gud.

Ved sitt liv og sin død oppfyller Jesus hele loven. Det betyr at ingen lenger er pålagt av Gud å oppfylle alle de krav vi finner i Moseloven for å bli frelst. En kristen lever ikke lenger «under loven» men «under nåden». Dette er blant hovedtemaene i både Romerbrevet og Galaterbrevet og vi kan ikke gi noen fullstendig utleggelse av forholdet mellom loven/nåden (evangeliet) her.

Enkelt sagt: De eneste krav/forskrifter i GT en kristen er pålagt å følge er de som stemmer med den forkynnelse som Jesus og apostlene gir oss i NT. Da skal disse forskriftene ikke etterleves for å bli frelst, men fordi dette er gode leveregler som viser oss hva som er Guds vilje.

Dette betyr at en kristen ikke trenger å følge de mange forskriftene vi finner i Mosebøkene (omskjæring, ofringene m.m.). Derfor trenger heller ikke en kristen å feire sabbaten etter de forskrifter som jødene fulgte.

Av de 10 bud er det 9 som fremdeles har sin gyldighet fordi at de gir uttrykk for Guds evige vilje (vi skal ikke stjele, drepe, lyve o.s.v.). Dette var Guds vilje FØR Moseloven kom, det var Guds vilje MENS Moseloven gjaldt og det er Guds vilje ETTER Jesu død og oppstandelse.

Det 3. bud – slik det er gitt i Moseloven er IKKE uttrykk for Guds evige vilje. Det såkalte «sabbats-budet» er en del av de rituelle ting jødene skulle følge som en del av Moseloven.

MEN – siden hviledagsprinsippet er uttrykk for Guds evige vilje (som en skaperordning) har den kristne kirke beholdt det 3. bud – ikke som det sabbatsbudet det opprinnelig var som en del av de 10 bud, men som en leveregel som viser oss Guds vilje slik de andre budene gjør. Derfor heter nå det 3. bud «Du skal holde hviledagen hellig». På

bakgrunn av Jesu oppfyllelse av loven og hans død/oppstandelse har altså den kristne kirke endret det 3. bud – slik at det fremdeles handler om hviledagen men nå om hviledagen som en ordning for alle mennesker, ikke bare for jødene som vil følge moseloven.

De første kristne med apostlene i spissen forsto dette, og derfor flyttet de sin hviledag til søndagen (Jesu oppstandelsesdag) for å vise at den kristne tro ikke bare var en ny sekt innenfor jødedommen, men noe helt nytt. Men de første kristne jobbet på søndag, deres fridag var sabbaten hvor alle butikker var stengt m.m. Etter arbeidstid søndag kom de sammen til gudstjeneste. Først i år 321 e.Kr. ble søndagen innført som fridag i Romerriket. Vi er derfor som kristne fri til å bruke den dagen vi vil som hviledag i løpet av uka. Jobber du skift og har faste arbeidsdager søndag, kan du bruke fridagen din på tirsdag som hviledag. Av praktiske grunner er søndagen likevel ofte best egnet til dette, særlig med tanke på møter/gudstjenester i det kristne fellesskapet.

«For ingen dag er i seg selv bedre enn andre. Gudstjeneste burde vi ha hver dag, men da de fleste ikke kan være til stede hver dag må en skille ut i det minste en dag i uka til dette. Da søndagen fra gammelt av er blitt bestemt til dette, så skal vi la det bli med det. Slik kan ting gå for seg i enighet og orden, og vi lager ikke uorden ved unødvendige forandringer» Luther

➔ De første kristne valgte søndagen som sin helligdag (selv om de måtte gå på jobb) fordi da sto Kristus opp fra de døde!

4) SØNDAGENS INNHOLD

Tradisjonelt har søndagen i kristne sammenhenger blitt preget av mye av det samme som preget sabbaten i det gamle Israel – menneskers forbud og påbud. Mange er vokst opp med at det ikke var lov å strikke, ikke lov å dra på fisketur o.s.v. om søndagen. Det går en hårfin grense mellom ønsket om å gjøre søndagen til en «annerledes dag» til Guds ære, og det å ødelegge den med menneskeskapte ordninger.

Det er verd å merke seg at når Luther i sin katekisme forklarer hva det tredje bud betyr, sier han ikke noe om de mange ting vi ofte har vært opptatt av (søndagsarbeid m.m.).

«Vi skal frykte og elske Gud så vi ikke forakter prekene og Guds ord, men holder det hellig, gjerne hører og lærer det»

Søndagen skal for oss som kristne i dag kjennetegnes av flere ting:

- hvile fra arbeid og «hverdagens strev»
- ekstra tid til Guds ord og bønn
- samlingen i den kristne forsamlingen
- ekstra tid til familie og venner
- et vitnesbyrd for ikke kristne venner/naboer/familie

De første kristne kalte søndagen for «Herrens dag». Det er altså ikke «MIN» dag som jeg kan bruke akkurat som jeg vil. Det er Herrens dag, som er gitt meg av han til velsignelse og gavn for meg. Det naturlige for en kristen er at søndagen er vi på møte i bedehuset/gudstjeneste etc. I boka «Sannhet til Gudfryktighet» av E. Pontoppidan leser vi:

Spørsmål: «Hvordan skal vi holde hviledagen hellig?»

Svar: «Ved å anvende hele dagen til hellige ord, tanker og gjerninger og til å arbeide på vår helliggjørelse»

Spørsmål: «Hvordan arbeider vi på vår helliggjørelse?»

Svar: «Ved flittig å høre, lese og betrakte Guds ord både i kirken og i vårt eget hus»

Samtidig har en kristen frihet i Kristus til å droppe møtet på bedehuset søndag kl. 1100 med verdens beste samvittighet for å ta en fjelltur eller gå på fotballkamp. MEN, hvis det alltid blir skitur foran den kristne forsamling hver søndag, da lever du ikke i tråd med det tredje bud. Søndagen skal være en annerledes dag. I vår tid er det nesten ingen som holder søndagen hellig. En kristen bør unngå å slå plen, jobbe i hage, handle i den søndagsåpne butikken m.m så langt som mulig – fordi vi da viser at søndagen er en annerledes dag. Da blir søndagsbudet også et vitnesbyrd om vår Herre. Da blir søndagen Herrens dag, til gavn og velsignelse både for meg og for mine medmennesker.

